

ЁЗ-бир йиллик зарбдор меҳнатдан сўнг, мириқиб дам оладиган, меҳнат отпусканини ўтказиш учун жуда қулай мавсумдир. Роппа-роса бир ойлик бўш вақтингизни қандай ўтказиш ўзингизнинг ихтиёрингизда бўлади. Хоҳласангиз Қримга ёки Москвага бординг, истасангиз Узоқ Шарққа, Тайгага бординг...

Карл Маркс социализм шаронтида бўш вақт кўпаяди, у катта ижтимоий аҳамият касб этади, деб уқтирган эди. Қуйида биз тошкентликларнинг ана шу қимматли бўш вақтларини қандай ўтказётганликлари тўғрисида ҳикоя қиламиз.

ЁЗ-ОТПУСКА МАВСУМИ. СИЗ УНИ ҚАНДАЙ ЎТКАЗЯПСИЗ?

Қандай дам оляпсиз?

1. МЕХНАТ ОТПУСКАНИЗНИ ҚАЕРДА ЎТКАЗАСИЗ?
2. ДАМ ОЛИШДА ХАМ ИШ БИЛАН БАНД БУЛАСИЗМИ? ИШИНГИЗНИ УЙЛАЙСИЗМИ?
3. БИР ЎЗИНГИЗ ДАМ ОЛИШНИ ЕЎТИРАСИЗМИ ЕКИ ОИЛАНГИЗ БИЛАНМИ?
4. ҚАНДАЙ ДАМ ОЛИШНИ ЕЎТИРАСИЗ — ШАХСИЙ ПЛАН БУЙИЧАМИ. ЕКИ ЙУЛЛАНМА БУЙИЧАМИ?

«Тошкент оқшони» ва «Вечерний Ташкент» газеталарининг меҳнат отпускани ҳақидаги саволларига жавоб берадилар:

Холда СОДИҚОВА.

«Матбуот» полиграфия ишлаб чиқариш бirlашмаси 3-босмахонаси лйоти-писти, шахар Совети депутати, ВЦПС XVII съезди делегати.

— Мен ҳар йилги ўз меҳнат отпускаримда мазмунли ҳордиқ чиқаришга одавланганман. Айниқса, ўлкамизнинг хушманзарра жойларини севиб томоша қиламан. Чунотчи, Шохмардон, Фаргона, Андижон, Самарқанд, Бухоро шаҳарларида бўлиб, бу ерларнинг хушманзарра жойларида одам билан бирга дам олиб қайтамиз.

Кини дам олишда совми-ли машуроти билан шу-гулланми чарчотини чиқари-ши ҳам мумкин. Менинг ҳам ўз севишли «хоббим» бор. Бу ҳам бўлса энг сўнгги романим, газетга, журналларни «қўқидир-бундан ташқари, оиламиз билан бирга кичик томор-чамизда «деҳқончилик» қи-ламиз. Ана шунда ҳамма нарсани унутаман. Фикри-китрим ниҳонли парварши қилишда бўлади.

Отпускаи пайтида ишнинг тез қўсмаб қоламан. Ҳам-касб дугоналаримиз, юна-жон коллективимизни ўйла-ман, янги режалар, янги планлар тузаман.

Оиламиз билан шахсий план бўйича дам олишни еЎтирамиз. Турмуш ўр-тгани Мўминжон — Содиқов Шумилон темир йўл стан-циясида шофёр бўлиб иш-тайди. Дам олиш кунлари оиламиз билан «Кўгулик» машинамизда шаҳар чекла-сидати хушманзарра жойлар бўйича йўл оламыз. Мири-қиб дам олгач, ана — миға лхш кайфият билан қайта-ман.

Эркин ЮСУПОВ.

Ўзбекистон ССР Фанлар академиясининг вице-президенти.

— Анжестангиз саволла-рига жавоб бера эканман, шундай бир тезисни ай-моқчман: «Чарчаганда дам олишнинг фойдаси йўқ. Дам олишчи чарчаслик учун олиш керак».

Дам олишчи бу — ётиб ухлаш ёки уйда қолиб ё-ганча телевизор кўриш, му-зика эшитиш ёхуд чойхона-га чиқиб паловхўрликне қи-лиш деб тушунаман. Ай-ниқса, уйда қолиб, ёки чой-хонада уфатчиликни қила-ни ётирмайман. Ҳақиқий, чинанам дам олиш бу ша-ҳардан ташқарига чиқиб кетилиш, то кўйида мусоф-ро қаводан тўйиб нафас олиш, дарё бўйида қармоқ тапплаб балиқ тутишдир.

Ана шунда киши янада «заррланади». Дам олиш кунлари оилам билан ёни шоғирларим билан Чинён, Хумсон, Бурчмулла, Пар-кент тоғлари кўйида йўл оламан. Бу ердан янги-нуч, янги куват билан қайта-ман. Путивка билан дам олишчи эслолмайман. Мен кўпчиликка тоғ бағри-да дам олишни тавсия эта-рдим. Мен бунинг фойдасига юз фоиз ишонч ҳосил қи-лаганман. Табиат кўйида то-за ҳаводан мириқиб сим-лар экансиз, фикрингиз ти-ниқланади. Докторин ишнинг, йирик проблематик мақодаларини ҳам тоғ ба-рида дам олишда ёганган-лик бекиз эмас. Умуман шахсий план бўйича доимо оилам билан бирга дам ола-миз. Путивка билан дам олишчи аса жуда зарур бў-лган ҳоллардагина маънуд деб ўйламан.

Бернора ҚОРИЕВА.

СССР халқ артисти, Ҳам-за номидаги Ўзбекистон ССР Давлат музофоти лау-реати, Тошкент Давлат ма-даният институтини хореогра-фия кафедраси профессори.

— Очирини айтсам, меҳ-нат отпускамни қандай ўт-казганимни аниқ эслолмай-ман. Чунки доимо қандай-дир иш чиқиб қолади. Мана ана сўйма қилиш учун Қарши шаҳрига жўнаб кет-ямиз. Лекин жуда кўп ша-ҳарларда, чет элларда гас-тролларда бўлганман. Со-циалистик мамлакатларнинг қариб ҳаммасида. Сканди-навия, Лотин Америкаси ва араб мамлакатларида, Ҳин-дистон, Бирмада, Англия, Франция, Италия, Германия Федератив Республикаси ва бошқа мамлакатларда бўл-ганман. Албатта бу мамла-катларнинг кўплаб шаҳар-ларини томоша қилганмиз. Лекин бунг дам олиш деб бўлмади. Айниқса, киши гастроль ёни бирор-бир де-легация билан борганда до-имо ишни ўйлаш керак бў-лади. Ҳақиқий дам олиш дегаанда, киши ўзи севган жойда, мана масалан, мен табиат кўйида дам олишни тушунаман. Ўзгал табиат бизга кўп нарсанинг ом-ти. Ўшдан роҳатлана би-лиш ҳам катта саябатдир. Бу саябатни тушунаган одам ҳақиқий ҳордиқ чиқаради.

Оилам билан дам олиш-ни ётирамиз. Дам олиш кунлари шаҳар четидаги дала ҳовлига чиқиб кетамиз. Бу ерда ҳамма нарсани унутиб, мазмунли ҳордиқ чиқаришга не етсин.

Руфат РИСКИЕВ.

СССРда хизмат кўрсат-ган спорт мастери, респу-блика олий спорт маҳорати мактабининг бокс бўйича катта тренери.

— Ҳақиқий чарчадиган киши дам олишнинг қадри-га етади. Кўпчилик меҳнат отпусканини чойхонада па-ловхўрлик, уфатчилик би-лан ўтказишга одавланган. Мен бунга мутлақо қарши-ман. Меҳнат отпускани ал-батта хушманзарра жой-ларда — табиат кўйида, асосан тоғ бағрида ўтказ-ган маънуд. Мен ҳам шун-га амал қиламан. Бўш бўл-сам тоғларга, сулим қиш-лоқларга чиқиб кетгим ке-ради. Кўм-кўм майса узра-ула тушиб она-ер ҳили билан ўт-ланларини уфур-ган исн тула енгил соф ҳа-водан симирсим келади. Чунки биз табиатдан ярал-ганмиз, табиатга нитилиб, табиат кўйида нитилиб ке-тамиз.

Дам олиш — ётиб ухлаш эмас. Дам олиш бу — ҳа-ракат ҳам, демандир. Ҳа-ракатда гап кўп. Ҳаракат туфайли мускуллар ўсиб, кераксиз ёғлар йўқолиб ке-тади.

Б ИР неча йил муқаддам бу ҳақда ҳеч қандай гап йўқ эди. Ҳозирчи, тамомаи ўзгача. Меҳнат отпускарари-ни одадидан ташқари но-таниш ва қизиқарли мар-шрутлар бўйлаб ўтказётган тошкентликлар сони кўпайиб борапти.

От устида

Бу маршрут янгинада. Бу-туниттифок туристик маршрут сифатида ташкил этилган эди. Аммо у тезда оммалашиб кетди. Бу «Олтой бўйлаб» от устида юриш» деб аталади.

Ўтган йили бу маршрут бўйлаб ўзининг меҳнат отпусканини «Ўз-бексельман» бирлашмаси нике-тери А. Плетнев ўтказишга му-ваффақ бўлган эди.

— Очирини айтганда, — дея ҳикоя қилади у, — ўша пайтга-ча умрим бини бўлиб, от минма-ган эдим. Шунинг учун ҳам аввалига иккиладим, бутун маршрутни оғда қилиб ўта олармиканман, деб ўйладим. Бироқ бу ташкил-латилиш беҳуда бўлиб чиқди. Дастлабни уш қушлик путивка от-лар билан танишишга бағишлан-ди. Уларни эгарлашкен мураккаб бўлган жараёни бу ақоиб ва чиройли ҳайвонларга қараш қон-даларини ўргандим. Тақрибан инструкторлар раҳбарлиги остида

НОТАНИШ МАРШРУТ БҮЙЛАБ

отда юриши ҳам ўрганиб олдик ва ниҳоят мана йўлга чиқдик. Ўн кун мобайнида биз Олтой ўлкаси-нинг хушманзаррали жойлари ва унинг ақоиб кишилари билан танишдик. Шундай қилиб, бу саё-ҳат менда жуда яхши таассурот қолдирди.

Шуни қўшимча қилишимиз мумкин, бу йил А. Плетнев ўзининг меҳнат отпусканини ана шу маршрут бўйлаб ўтказишга аҳд қилди. Лекин у энди танҳо эмас, ҳамкасб дўстлари ҳам бу саёҳатга қизиқиб қолишди.

Марк Сафонов Сирдарё бўйлаб солда ўтиш — шундай саёҳат қи-лиш ораси билан яшарди. Бироқ бундай саёҳатга янса ҳолда чи-қиш анча ҳавфли эди. Ўшдош-лар аса ҳар доим ҳам топилавер-мас эди. Лекин Сафонов техно-логик асбоб-ускуналарни тақриба-ремонти-механика заводида нитла-рида, ораси рувба, чикшича иш-пони ҳосил қилди. Гап шунда эдики, корхонада сув туризми секинли ишлаётган эди. Демак, ҳамфирлар топилиб қолиши

мумкин. Шундай қилиб, ҳамфирлар топилиб-қолди. Секциянинг кўп-гина аъзолари бу фикрни қўллаб-қувватладилар. Улар саёҳатга на-риб бир йил тайёргарлик кўрди-лар: солиниг конструкциясини лойиҳалаштирдилар, маршрут планини ишлаб чиқдилар ва бош-қа жиҳозларни тайёрладилар.

Хуллас, ўзларини секция аъзо-лари деб юрталардан ҳаминҳат бўлган команда тусида. Коман-да тарихида никеер Ҳамид Ис-матуллаев, механик Бениамин Гаврилов, шофёр Юрий Белих, тоқарь Андрей Сементук ва Бо-тир Қодиргулов ва бошқалар бор эди. Уларнинг ҳаммаси спортни жонидилан севишди, футбол, волейбол, стол тенниси ўйнашди. Лекин ҳаммасидан ҳам сув ту-ризмни яхши кўришди.

Мана ниҳоят саёҳат ҳам бош-ланди. Туристлар 15 кун мобай-нида бу ақоиб қудратли ва тинч оқар дарё бўйлаб 300 километр-дан зиёд йўлни солда сузиб ўтди-лар. Улар ўзига хос оролчаларда тунадилар, балиқ овладилар, сув бўйлаб ҳар бир ўтган йўл таасу-ротларини фотопленкага тушир-дилар. Улар саёҳат давомида ки-чикина фильм ҳам яратдилар. Тез орада бу фильм завод ишчи-ларига намойиш этилади.

Велосипеда мамлакат кезиб

Йилдан-йилга велосипед омма-лашиб борапти. Ҳар кун тонгда кўплаб тошкентликлар ишга йики гилдиракли велосипедда бориш-б, ҳоқ-мудлати сайр қиладилар. Ҳамхалимиз Ёрм Гранер бўл-са ҳар йили ўзининг меҳнат от-пусканини велосипедда сайр этиш билан ўтказди.

У «ики оёқли дўсти» велоси-педда бутун Украинани, Қирми, Ўрта Осиё республикаларини ке-зиб чиқди. Бу йил аса у Москва шаҳри атрофида қадим рус шаҳарларини, «Олтин Ҳалқа» маршрут бўйлаб саёҳат қилиш-га, қадрон рус табиати билан янридан танишишга аҳд қилди.

Грацернинг машинаси Харьков заводи ишлаб чиқарган оддий велосипеддан иборат. Бироқ саё-ҳати бунинг конструкциясини бағажини, брезентли сумка би-лан ўзгартирди. Ўша сафарда керак бўладиган барча жиҳозлар ишчиларини. Саёҳатчи касби бўй-ида расомдир. Демак унинг до-имий йўлдоши альбом билан қа-ламдир.

Ўн беш йилдан сўнг

[Тарих фанлари кандидати Е. Грозевнинг «Тадқиқотчи, сен кимсан!» деган китобидан].

А. Зайцев ва Е. Пруд-никовлар раҳбарлиги-даги тадқиқотчи груп-палар томонидан бир неча катта шаҳарлар бўйича қизиқарли маъ-лумотлар келтирилган.

Зайцев группаси-нинг маълумоти бўйича, 1965 йили сўралган ҳар бир юз нафар тошкент-ликдан фақат етти ки-ши ўзининг меҳнат от-пусканини ўтказиш учун республикамиздан ташқарига чиққанлигини айтган. Ҳар бир ки-ши путивка бўйича дам олиш уйларида, са-наторийларда, хориқ чикарларда «Отпускаи-чизин» касрда ўтказ-сиш» деб сўралганлар-нинг кўпчилиги отпус-каи пайтида квартира-ларини ремонт қилиш-ларини, шахсий уй ку-рамакларини айтган-лар.

Е. Прудников группаси аса 1980 йили шун-дай савал-жавоб ўтказ-ган. Савол-жавоблардан сўнг шундай маълумот-лар тўпланган. Сўрал-ганларнинг 65 проценти отпускаи вақти мобайни-да республикамдан таш-қарига чиқиб дам ол-ганлигини айтган. Ҳа-дан бир тошкентлик насаба соҳилари кўп-ланмаси билан дам ол-ган. Дам олиш мар-шрутлари ҳам кескин ўз-гарган.

Агар биринчи савол-жавобларда кўпчилик Қора деғиз бўйлаб, Москва бўйлаб саёҳат этган бўлсалар, ўн беш йил ўтгандан сўнг дам олиш географияси жу-да ҳам кенгайиб кетди. Шарқчама, Қора деғиз-дан тортиб, Оқ деғиз-гача сайр этмоқдалар... Бундан шундай хулоса чиқариш мумкин: ки-шиланинг фаровонлиги ошган сайин, улар кўн-гилли ва мазмунли ҳор-диқ чиқаришга нитила-птилар.

«Симменс» концерни-нинг пўлат қуёв за-води (Рур, ГФР) иш-чиси Карл Хрубест мана 10 йилдирки, фойдаланиш мумкин бўлган 15 кунлик от-пусканини олмапти. Корхона ходимлари-нинг саломатлигини текширувчи касабда соҳилари медицина комиссияси бу сафар Хрубестнинг дам оли-ши зарурлигини қатъ-

иан айтди. Бироқ Хрубест ўн беш кун-лик отпускидан бош-қалардан аса ишчи «От-пускаи» кетсам «меҳ-нат тизмизидан» иш-имни йўқотиб қў-йишдан қўрқаман» деди у.

Бундай аҳвол оддий бир ҳолга айланиб қолган. Кейинги йил-ларда иқтисодий кри-зис санаот ишлаб чи-қариш ҳажмини кес-

кин қисқартирди. Кўп-лаб ишчи корхоналар ёнимоқда. Бошқа за-воиларда аса ишчи ўринлари — ишчилар сони каймайиб бора-пти.

«Пута» фирмаси-нинг спорт бўюлари фабрикаси ходими К. Эвелина шундай деди: 1980 йил мен ўзим-нинг меҳнат отпус-камни кўплаб ишчи-ларни жароҳатланш-

га олиб келаяпти. Ка-саба соҳиларинг маълумотларига қара-ганда, бир қатор машинасозлик бир-лашмаларида бахтсиз ҳодисага учраганлар сони 10-15 процентга ўсган.

«Юманти-диманш» ҳафталик газетасидан франсуз тилидан тар-жима.

Шимолий Қозогистондаги Боровойнинг самарали давола-ни курорти имкониятлари, унинг ўзгал табиати кўплаб ки-шиларни жалб этади. Шунинг учун ҳам Ватанимизнинг тури жойларидан бу ерга кўплар ўз соғлиқларини ях-шилаш, мириқиб дам олиш, табиат билан танишиш учун ташриф буюрадилар.

Бу ерда тоғ ва ўрмонлар билан қопланган қум ва тошлоқ киргоқларга эга бўлган кўм-кўк зилол суви

кўл мавжуд. Бундан ташқари бу ерда табиат қўли билан яратилган пирамида, одам, ҳайвонлар шаклидаги қоялар учиради.

СУРАЛЛАРДА: (юқорида) ерчазорга олиб борувчи йўл; кўлда: бу ерда ташкил этилган табиат музейида мазкур ўлка ва жаҳоннинг бошқа мамлакатлари ҳайонот ола-ми билан танишиш мумкин; (пастда) Жанубий Америка Р. Заградниев фотолари.

ЧЕТ ЭЛЛАРДА

«ИШИМНИ ЙЎҚОТИШДАН ҚЎРҚАМАН»

Қайтиб келсам, мас-сар менинг ўрнимга бошқа ишчи топиб қўйилганлигини айтди. Яна бошқа бир иш топганимиза икки ой беқор юришга тўғри келди. Энди аса очиги, меҳнат отпускасига чиққан кўрқаялман.

Ҳаддан ташқари ти-ғиз ишлаш, ўз ҳуқу-қидан фойдалана бил-маслик кўплаб ишчи-ларни жароҳатланш-

ЧЕТ ЭЛЛАРДА

Жумладан, маъмурият ходиминг хоҳишига қўра отпускани ўн бир ой тўлмасдан ҳам бе-риш мумкин. Жум-ладан, биринчи йили аёлларга — ҳомила-дорлик ва туғиш қи-ясасидан кейин, бе-восита ундан кейин; 18 ёшли ишчи ва хиз-матчиларга, ҳарбий хизматчиларга, за-пас-га бўшатиладиган ва ташкил-латиш тартиб бўйича ишга юборил-ганларга уч ой иш-ла-ганлардан кейин ай-рим ҳолларда отпус-ка бериш қонунда бел-тиланган.

Айрим категорияда-ги ходимлар қонунга биноан хоҳишларига қўра ўз учун қўлай бўлган бир пайтда, ёз мавсумида отпус-ка олишлари мумкин. Масалан, 18 ёшдан кичик бўлган ишчи ва хизматчиларга ҳар-нат мунозараларни йилиги меҳнат отпус-каси уларнинг хоҳи-шларига қўра йилинг исталган пайтда ёки ёз мавсумида берила-ди. Икки ёки ундан

ортқ 12 ёшгача бола-си бўлган оналар ҳам қўлай пайтда отпус-ка олиш ҳуқуқига эгадир-лар. Шунингдек, Улуг Ватан уруши қатнаш-чилари ва уларга тенг-лаштирилган иттипага эга бўлган ходимлар ҳам шундай имконият-га эга бўладилар.

Агар ходим отпус-каи вақтига пороз бў-са у ариза билан маъ-муриятга ёки касабда соҳилари маҳаллий комитетига мурожаат этиши мумкин.

Ўз вақтида, график бўйича меҳнат отпус-касини бермаслик, шу-нингдек отпускаи олиш ҳуқуқларининг бузи-лиши каби мунозарали масалалар умумий белгиланган тартибга биноан меҳнат муно-зараларини кўриб чи-қилиш органлари, меҳ-нат мунозараларини кўриб чиқиб комис-сиялари, фабрика, за-вод касабда соҳилари комитетлари, суд то-монидан кўриб чиқи-лади.

Озода ҲАКИМОВА, Ўзбекистон ЛКСМ Тош-кент шаҳар ЛКСМ райо-ни комитети секретари.

— Отпускани ҳар ким ҳар-хил ўтказиши мумкин. Отпускаи да-врида менинг кўп вақтин кутубхоналарда ўтади. Ана шунда бир йиллик китоб-ларни «тўйиб» ўқиб ола-ман. Шунда ўзимни маъна-вий бойлигим, фикр доира-миза кенгайтгандек, ўзимни енгил, парвоз этишга шай-дек ҳис этаман.

Қаерда ва қачон дам ол-май, ишни ўйламан. Ила-наман, янги режалар ту-заман. Ўзим асли қўқонлик бўлганим учун отпускамни водийнинг машҳур Шох-мардонсиз ўтказмайман. Бу ерда биз тез-тез мири-қиб дам оламыз. Мен ўз ўл-камни ўрганиш тарафлори-ман, ўлкамизнинг жуда кўп хушманзарра жойлари бор. Четга иштилгандан қў-ра ана шу жойларда кўн-гилли ва мазмунли ҳордиқ чиқаришни чинакам дам олиш деб ҳисобайман.

Ҳамид ҚОРАБОВЕВ, 11-«Висотстрой» трес-тининг 17-қурилиш бошқар-маси бригада бошлиғи, Со-циалистик Меҳнат Қаҳра-мони, Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган биякор.

— Қурувчиларнинг иш-ни биласиз, ёзда янада ти-ғиз бўлади. Ёзда аса иш-лар биякорча қамалади. Шунинг учун ҳам меҳнат отпускамни қиш фаслида олишга одавланганман. Кў-пичи уни уйда, Тошкентда оила аъзоларим билан ўт-казаман. Шаҳримизда ҳеч эриқмайман. Пойтахтда кўнгили ва мазмунли ҳор-диқ чиқариш учун барча шарт-шароитлар мавжуд. Театр, кино, цирк, кутубхо-на, маданият ва истироҳат боғлари... Марҳамат, ихти-ёрингизда улар.

Дам олиш кунлари оила аъзоларимиз билан тоғ ба-рида дам олишга одавлан-ганмиз. Отпускаи пайтида ҳам борамиз. Мен путивка бўйича дам олишни марқо-ли деб ўйламан. Шаҳсан ўзим кўнгила хорижий мам-лакатларни томоша қилиб қайтдим.

Руфат РИСКИЕВ, СССРда хизмат кўрсат-ган спорт мастери, респу-блика олий спорт маҳорати мактабининг бокс бўйича катта тренери.

— Ҳақиқий чарчадиган киши дам олишнинг қадри-га етади. Кўпчилик меҳнат отпусканини чойхонада па-ловхўрлик, уфатчилик би-лан ўтказишга одавланган. Мен бунга мутлақо қарши-ман. Меҳнат отпускани ал-батта хушманзарра жой-ларда — табиат кўйида, асосан тоғ бағрида ўтказ-ган маънуд. Мен ҳам шун-га амал қиламан. Бўш бўл-сам тоғларга, сулим қиш-лоқларга чиқиб кетгим ке-ради. Кўм-кўм майса узра-ула тушиб она-ер ҳили билан ўт-ланларини уфур-ган исн тула енгил соф ҳа-водан симирсим келади. Чунки биз табиатдан ярал-ганмиз, табиатга нитилиб, табиат кўйида нитилиб ке-тамиз.

Дам олиш — ётиб ухлаш эмас. Дам олиш бу — ҳа-ракат ҳам, демандир. Ҳа-ракатда гап кўп. Ҳаракат туфайли мускуллар ўсиб, кераксиз ёғлар йўқолиб ке-тади.

